

UREDIL IN PIŠIL TAKOLE:

Otrok, ki gre pazljivo čez cesto, je previden.

V SLABEM VREMENU NA CESTI

Deževati	vključiti brisalce	videti skozi vetrobransko steklo
Biti megla	prižgati meglenke	videti čim dlje
Biti poledica	nasaditi zimske gume	ne drseti pri vožnji
Snežiti	natakniti snežne verige	lahko voziti navkreber
Biti mraz	vključiti gretje	ne zebsti v noge
Zmrzovati	zakriti motorni pokrov	lažje startati

PIŠIL TAKOLE:

Kadar dežuje, šofer vključi brisalce, da vidi skozi vetrobransko steklo.

Upajmo, da smo zadovoljili bralce z idejami za poživitev stavčne analize. Seveda v članku niso izčrpani vsi problemi. Nič nismo obravnavali smiselnega osebka, notranjega predmeta, povedkovega prilastka. Treba bi bilo razpravljati o enodelnih in dvodelnih stavkih, besednem redu, nepravilnih oziralnih stavkih, stilistični pestrosti idr. Raziskovati bi bilo treba, kolikšna dolžina stavkov je primerna za učence različnih starosti. Razmišljati bi morali, iz kakšnih besedil naj bi zajemali gradivo za stavčne analize in sinteze. Ugotoviti bi bilo treba, koliko časa so učenci pozorni pri teh vajah. Brez dvoma so vaje v analiziranju in sintetiziranju stavkov tako pomemben člen v jezikovnem in celotnem šolskem pouku, da zaslužijo pogostnejše razpravljanje.

Literatura:

- Přemysl Hauser, Skladba na základní devítileté škole, Praha 1973;
Jože Toporišič, Priredni odnosi v slovenskem knjižnem jeziku, JiS 1968;
Jože Toporišič, O stavku, stavčnih členih in razmerju med povedkom in osebkom, JiS 1968;
Jože Toporišič, Slovenski knjižni jezik, 1, 3, Maribor 1965, 1967;
Weisgerber — Heilger, Unsere Sprache, 4. Schuljahr, Verlag Ferdinand Kamp Bochum, 1969.

Fran Ramovš

OD KOD RODBINSKO IME SLOVENSKIH KRAIGHERJEV?

(Ponatis iz LZ 1919)

Čul sem pred kratkim v nekem pogovoru trditev, da je rodbinsko ime *Kraigher* v zvezi s krajevnim imenom *Kraig* (severno Sv. Vida na Koroškem v dolini rečice Wimitz), ki je slovanskega izvora, ker tiči v njem slovenska beseda *kraj*, -a »locus«. Ta trditev mi je dala v roke pero, da napišem par vrstic. Otto Kämmel, Anfänge deutschen Lebens, str. 147, imenuje med slovenskimi krajevnimi imeni že omenjeni *Kraig* in ga spaja z besedo *kraj* (opom. 1.: »Kraj - Kraig«). Ta razlaga pa že nelingvista ne more zadovoljiti, ker odkod naenkrat -g; vemo sicer,

da je v stari dobi služil *g* za *j*, a to je bila le grafična varianta. V naši besedi pa je *g* glas in ne znak in zato *Kraig* ne more biti iz *Kraj*. Pa ne le to: tudi starejše oblike tega imena nas uče isto. V l. 1377 beremo *Chriwich* (gl. Jaksch, Mon. hist. duc. Car. III. 521), l. 1154—1156: *Chriwich* (gl. Schumi, Urk. u. Reg. B. d. Herz. Krain I. 109); okrog l. 1144: *Criwich* (gl. Schumi l. c. 97); l. 1254. pričujeta *Livtoldus plebanus de Chrich* in *Hertwicus dapifer de Chrich* (Schumi l. c. II. 162); l. 1266. imamo pričo *Wilhalmus Chreich* (Schumi l. c. II. 282) itd. Iz tega vidimo, da je prvotno ime *Chriwich* prešlo v **Chriwch*, **Criuch*, kar je še ohranjeno v današnjem nazivu gore severozapadno *Kraiga*, namreč *Kreugerberg*. Ker govori Nemec za književni —*eu*— v narečju —*ai*—, je pričel tudi tu govoriti *Kraig* (*Chreich*); prim. *Naikhiara* za *Neunkirchen* ali *Leiben* pri Pögstallu za starejši *Liupin*. Z ozirom na obliko *Chrich* v listinah pa je najboljše, da izvajamo *Kraig* iz *Krig* in to iz **Criuch*, kjer je pred istozložnim *-ch* izpadel *—u—*. Razlago imena smemo nasloniti le na *Chriwich*. Radi sufiksa si ne upam rekonstruirati končno veljavne slovenske oblike. Zdi se, da je *Chriw-* brezdvomno naše *kriv-* (prim. *Krivo brdo* na Gorenjskem; *Krivec* nad Mariborom; *Krivica* pri Pilštajnu). *Kraig* torej nikakor ne more biti slovenski *Kraj*, ki pa živi najbrž v današnjem *Grai* (ob Wimitzi in potoku Griffen).

Rodbinsko ime *Kraigher* pa bi bilo popolnoma lahko izpeljano iz krajevnega imena *Kraig*; pričakovali bi le pisavo *Kraiger*. Vendar iz drugih razlogov slovenski *Kraigherji* niso iz koroškega *Kraiga*. Sledimo imenu: *Kraigherje* imamo okrog Postojne, na Krasu proti Gorici, na Goriškem, v Furlaniji. Prišli so k nam torej po isti poti kot logaški *de Gleria*, t. j. z visoke Furlanije, kjer imamo kraje *Gleris*, *Gleriis* (lat. *glarea*, beneško *giara*, furl. *glerie*). Tako najdemo ime *Kraigher* v Paluzzi v Val di S. Pietro (severno Tolmezza) in v nemški občini Bladen-Sappada (med Auronzo in Rigolato) v Karnskih Alpah. Vemo, da so bile v teh krajih obširne nemške kolonije, katerih borni ostanki so se sredi retoromanskega življa ohranili še do danes. Sem nas vede ime *Kraigher* že s svojim italijanskim znakom —*gh*— in v teh krajih mu najdemo tovariše: *Longher*, *Figher*, *Valdegher* i. dr. Ime *Kraigher* (tudi *Craighero* v Paluzzi) moramo torej razlagati iz bavarsko-frankovskega narečja karnskih kolonistov. Poleg *Craighero* imamo še starejše ime *Grighero*, ki nam jasno pove svoj izvor, namreč današnji nemški *Krieger* = borec. Navidezno ugovarja tej izpeljavi samo dvoglasni —*ie*— današnje nemščine (bav. dial. —*iə*—). Vendar imamo tudi oblike z diftongom —*ei*— namesto —*ie*—: npr. *Deitrihc*, *geinch*, *heiz*, *reif* (prim. Weinhold, Bair. Gram. § 79, str. 83). Pri besedi *Krieg* pa je stvar še drugačna. V starovisokonemščini imamo *chrêg*, *widarchrêgi* (iz tega je slov. izposojenka *kreg*, *kregati* in ime *Kregar*) in *widarkriegelîn* (ie iz ia, ê); semkaj spada tudi glagol *kriegen*, za kar pa imamo v spodnjesaščini *krîgen*, v holandsčini *krygen*, v srednjevisokonemščini *krîgen* (*ich kreic*), tako da bereš pri Schmellerju, Bair Wrtb. I. 1366: »statt der jetzigen oberdeutschen Form *kriegen* [wäre] eigentlich *kreigen* Rechtens«. Enako imamo poleg stvn. *stiega*, *stiagil* tudi *stiga* (*stîgan*) gl. Willmanns, Deutsche Gram. I. 173. Za *kriegen* nam je treba nastaviti dve prvotni obliki: *krêg-* in *krîg-*, enako *stêg-* in *stîg-*, ki sta si druga proti drugi ali v razmerju različnih prevojnih stopenj (Ablautstufe; ê je iz dolgega indogermanskega *ei* s padajočo intonacijo, prim. R. Trautmann, Germ. Lautgesetze, str. 32 sl.) ali pa hranita v sebi različne koren-ske determinative (—ê—*g*—: —î—*g*—; prim. P. Persson, Beiträge z. Wurzeldet.) kakor npr. staronordijski *glámr* »luna« iz **g'hlē-* in starosaški *glîmo* iz **g'hli-*.

Ime *Kraigher* je torej nastalo iz starejšega *Kriher* (ki je tudi še ohranjeno, gl. gori), ki je dubleta navadnega nemškega *Krieger* (iz prvotnega nemškega *krêg*-). Zemljepisna razširjenost slovenskega imena *Kraigher* nas vodi v nemške kolonije v Karnskih Alpah, kakor nas vodi *Kregar* na Koroško in v izposojenkah *Kregar* — *Kraigher* živi tudi v slovenščini še stara germanska oziroma še indogermanska dubleta *krêg*- in *krîg*-.

Jubilantka

OB SEDEMDESETLETNICI SILVE TRDINOVE

Prav na zadnji dan šolskega leta, 25. junija, je praznovala sedemdesetletnico življenja in več kot petdesetletnico slavističnega, pisateljskega in prevajalskega delovanja profesorica, doktorica znanosti Silva Trdinova. Kakor je že takšno sovpadanje osebnega praznika z enim najtehtnejših, obračunskih trenutkov v šolskem letu do vrha naključno, pa si to pot ne moremo kaj, da mu ne bi pridodali nekaj simboličnosti. Brez dvoma je zadnjih štirideset let Silva Trdinova eden najvidnejših slavističnih učiteljev, metodikov, strokovnih piscev; z velikim pedagoškim ognjem, samoodpovednim potrpljenjem, temeljito pripravljenim poukom in z osebno toplino je oblikovala slovensko jezikovno in slovstveno znanje, pa tudi znanje italijanskega jezika in književnosti mnogoterim rodovom ljubljanskih in zunajljubljskih srednješolcev, slušateljem pedagoške akademije in univerzitetnim študentom. Da bi napravila ta pouk kar se da privlačen in učinkovit, je zmeraj znova, vztrajno iskala nove prijeme, iz česar je nastala vrsta metodoloških in didaktičnih člankov (prav z njimi je bila tudi ena prvih sodelavk našega časopisa) in učbenikov, med katerimi je prav gotovo najznamenitejši tisti za književno teorijo. — Ob vsem tem se zazdi torej že nekako naravno, da je največji šolski praznik obenem tudi praznik profesorice Trdinove.

Toda njena stremljenja niso bila zmeraj vokvirjena v izključno šolsko prakso; življenjepis izdaja dinamično, nemirno, na mnogotere strani radovedno in delujočo osebnost. — Rodila se je 25. 6. 1905 v ljubljanski uradniški družini in po končanem učiteljišču privatno maturirala še na realki, da se je lahko 1925 vpisala na mlado ljubljansko univerzo (slavistika, primerjalna književnost, nemški in italijanski jezik). Že med študijem je leto dni študijsko prebila v Pragi; 1930 je diplomirala, 1932 opravila profesorski izpit in 1934 doktorirala pri Prijatelju in Kidriču s tezo o Josipu Murnu-Aleksandrovu. Kot profesorica je službovala v Murski Soboti, Mariboru in Ljubljani; povsod se je uveljavila kot odlična pedagoginja pa tudi kot zunajšolska predavateljica, urejevalka knjižnic in kulturna delavka. 1939/40 je študirala italijanščino v Rimu in študij končala tudi s posebnim zaključnim izpitom; svoje znanje italijanščine je dodatno izpopolnjevala še na posebnih tečajih za tujce v Sieni in Perugii, o čemer, zlasti o metodah tega pouka, je javno poročala. Svoje obzorje je obenem širila s številnimi študijskimi popotovanji po Avstriji, Nemčiji, Češkoslovaški, Švici, Franciji, Italiji in severni Afriki. Po osvoboditvi je bila kratek čas v upravni službi, potem